

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти**

Кафедра початкової та дошкільної освіти

**ВОРОНОВСЬКА ЮЛІЯ МИХАЙЛІВНА
ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
Магістерська робота**

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
спеціальність 013 «Початкова освіта»

Науковий керівник:

доц. кафедри початкової _____

(вказується посада (проф., доц.)

та дошкільної освіти, кандидат

педагогічних наук _____

(науковий ступінь та вчене звання)

Новосельська Н. Т. _____

(прізвище та ініціали наукового керівника)

Львів-2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	7
1.1. Сутність поняття та динаміка розвитку інформаційно-цифрової компетентності	7
1.2. Психолого-педагогічні особливості сучасних здобувачів початкової ланки освіти... ..	16
Висновки до першого розділу	27
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	28
2.1. Технології формування інформаційно-цифрової компетентності учнів початкових класів.....	28
2.2. Діагностування рівнів сформованості інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів.....	35
2.3. Методичні рекомендації щодо створення умов формування інформаційно-цифрової компетентності в учнів початкової школи	51
Висновки до другого розділу	62
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Нові виклики суспільства та потреби сучасного покоління вимагають інтенсивних змін у системі освіти. Комп'ютеризація освіти – один із основних напрямів реформування навчальних закладів. Забезпечення вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, вміння маніпулювати інформацією, мінімізація ризику інформаційного тиску чи витоку інформації можливе за умови належної реалізації інформаційної та цифрової компетентностей у початковій школі.

У зв'язку зі стрімкими темпами розвитку технологій, зміною формату отримання, зберігання та передачі інформації в цифровому форматі актуальною стає проблема пошуку умов і методів формування інформаційно-цифрових компетентностей.

Концепція Нової української школи розрахована на роки і включає 10 ключових компетентностей для життя. Усі вони однаково важливі та взаємопов'язані. Спільними для всіх компетентностей є вміння, які в сукупності стають основою успішної самореалізації учня як особистості, громадянина і фахівця, серед яких: «уміння читати та розуміти прочитаний текст, уміння висловлюватися в усній та письмовій формі, уміння читати та розуміти прочитаний текст, критичне мислення, уміння логічно обґрунтовувати позицію, проявляти ініціативу, творити, розв'язувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення, навички конструктивного емоційного управління, використовувати емоційний інтелект, навички командної роботи» (відповідно до Концепції нової української школи).

На основі сформованих у дошкільному віці компетентностей формуються ключові компетентності: оздоровча, комунікаційна, предметно-практична, ігрова, сенсорно-пізнавальна, природничо-екологічна, художньо-творча, мовна, соціальна, особистісно-оцінювальна (за елементом дошкільна освіта).

Важко уявити сучасний світ школярів і дорослих без медіа-інструментів, які активно використовуються як у повсякденному житті, так і в професійній сфері. Освітня діяльність не є винятком, адже освітній процес у навчальних закладах усіх типів супроводжується медіа-підтримкою (мультимедійними презентаціями, відеоматеріалами, аудіо-текстами, інформацією з Інтернету), що змушує розвивати інформаційну та цифрову компетентності як педагогів, так і вчителів. та учні початкових класів.

Особливо гостро питання формування компетентностей стоїть у системі початкової освіти. Це пов'язано з вихованням «покоління Z» – дітей сучасного Інтернету, які не знали світу без гаджетів і миттєвого доступу до інформації. З іншого боку, молодші школярі ще не вміють критично сприймати інформацію, яку вони отримують з різних джерел, що провокує такі явища, як інтернет-залежність, кібербулінг, онлайн-грумінг тощо.

Разом з цим стрімке поширення захворювання COVID-19 та повномасштабне вторгнення Росії в Україну стало сильним поштовхом для використання інформаційних та цифрових технологій. Як наслідок, школи переходять на дистанційне або змішане навчання, що в свою чергу потребує опанування навичок роботи з ІКТ-засобами. Важливим завданням сучасної системи освіти є розвиток інформаційно-цифрових компетентностей учнів початкової школи та відповідна підготовка майбутніх учителів до освітнього процесу.

До нинішніх умов розвитку освітнього процесу доречно долучити праці науковців, що вивчали проблеми формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів під час освітнього процесу (Н. Бібік, М. Головань, О. Карабін, Н. Мойсеюк, С. Петренко), концептуальні засади та тренди розвитку соціальної педагогіки та соціальної (О. Безпалько, І. Зверєвої, А. Тадаєва, І. Трубавіної, С. Харченка, Я. Юрків), теоретичні і методичні засади компетентнісного розвитку молодших школярів розроблено в роботах (Н. Бібік,

Л. Гриневич, Р. Пріми, Л. Хоружої, Л. Хомич), інформатизацію освіти, формування цифрової компетентності в осіб різного віку (Ю. Биков, М. Жалдак).

Актуальність і недостатня дослідженість цієї проблеми в науковій літературі й зумовили вибір теми магістерського дослідження **«Формування інформаційно-цифрової компетентності здобувачів початкової освіти в умовах Нової української школи»**.

Об'єкт дослідження – формування інформаційно-цифрової компетентності у закладі загальноосвітньої середньої школи.

Предмет дослідження – умови формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів у сучасній школі.

Мета дослідження – полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці умов формування інформаційно-цифрової компетентності учнів початкових класів в умовах Нової української школи.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати сутність поняття та динаміку розвитку інформаційно-цифрової компетентності.
2. Розкрити технології формування інформаційно-цифрової компетентності здобувачів початкової освіти.
3. Визначити критерії й показники та діагностувати рівень сформованості інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів.
4. Розробити методичні рекомендації щодо створення умов формування інформаційно-цифрової компетентності в учнів початкової школи.

Для досягнення мети та виконання поставлених завдань було використано такі **методи дослідження:**

- теоретичні: аналіз, синтез, систематизація та узагальнення філософської, соціально-педагогічної літератури, нормативно-правових документів для з'ясування стану розробленості проблеми формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів у процесі соціально-педагогічної комунікації;

- емпіричні: діагностичні (індивідуальні та групові бесіди, опитування, анкетування, інтерв'ювання, тестування); обсерваційні (цілеспрямоване педагогічне спостереження).

Апробація результатів дослідження відображена у працях:

Вороновська Ю. М. Критерії формування інформаційно-цифрової компетентності здобувачів початкової освіти в умовах нової української школи. *SCIENCE: INNOVATIONS AND PROSPECTS: proceedings of V International Scientific and Practical Conference*. Стокгольм, Швеція, 2022 р. С. 366-369.

Вороновська Ю. М. Умови формування інформаційно-цифрової компетентності здобувачів початкової освіти. Актуальні проблеми педагогічної освіти: реалії, нові ідеї та перспективи. *Збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції*. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022 р. С. 189-191.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг 86 сторінок, з них основного тексту – 65 сторінок. У списку використаних джерел 71 найменування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. Є., Маслак Л. П. Європейській вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади. *Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 81-109.
2. Антощук С. В. Інтернет-ресурси та веб-сервіси як навчальні інструменти педагога. *Організаційно-практичні засади розвитку цифрового освітнього простору закладу освіти: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет- конф., 5-6 травня 2020 р.* Київ : ДЗВО «Ун-т менеджменту освіти», 2020. С. 23-27. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722629>; <https://drive.google.com/drive/folders/1n54sKPVf6tpPq6RIYtXbCXDrrHJBw-lS>
(дата звернення: 10.09.2022)
3. Ануфрієва О. Оцінка рівня всебічного розвитку особистості молодшого школяра. *Початкова школа*. 1998. №12. С. 41-43.
4. Безпалько О. В. Компетентнісний спектр майбутнього соціального педагога як основа професіоналізму. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Вип. 84. Житомир-Київ, 2015. С. 60-64.
5. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
6. Бех І. Д. Вивчення особистості молодшого школяра. *Початкова школа*. 1993. №3. с. 6-10.
7. Биков Ю. В. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України)*. 2017. С. 191-198.
8. Бібік Н.В. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики*. К.: «К.І.С.», 2004. С. 45-50.

9. Бібік Н. М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 47-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2015_1_8. (дата звернення: 02.01.2022)
10. Білецька Г. А. Критерії, показники й рівні сформованості природничонаукової компетентності майбутніх екологів. *Освіта та педагогічна наука*. 2014. № 2. С. 19–24.
11. Богуш А. М. Дитиноцентризм Василя Сухомлинського в педагогічному вимірі століття. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки*. 2018. №3(1). С. 17–21.
12. Бондар Л. В. Спільна учбова робота молодших школярів як фактор інтелектуального розвитку. *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр.* К., 2001. Т.3. Ч.6. С. 220-225.
13. Бутківська П. Цінності: від учителя до учня. *Початкова школа*. 1997. №2. С. 6-8.
14. Вороновська Ю. М. Умови формування інформаційно-цифрової компетентності здобувачів початкової освіти. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: реалії, нові ідеї та перспективи: IV-ої Міжнародної науково-практичної конференції*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. С. 189–191.
15. Вороновська Ю. М., Новосельська Н. Т. Критерії формування інформаційно-цифрової компетентності здобувачів початкової освіти в умовах нової української школи. *Proceedings of V International Scientific and Practical Conference: Modern science: innovations and prospects*. Stockholm, 2022. С. 366–369.
16. Гнатюк О. В. Психолого-педагогічні проблеми навчання і розвитку молодших школярів в умовах Нової української школи. *Збірник тез наукових доповідей*. 2021. № 9.
17. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23-30
18. Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник*. Київ, 1997. 375 с.

19. Гриневич Л. М. Наукова освіта як основа формування інноваційно компетентності в умовах цифрової трансформації суспільства. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. №77.
20. Гриньова М. Ефективність надання державної підтримки реформи «Нова українська школа» закладам освіти Полтавщини. *Імідж сучасного педагога*. 2021. № 1. С. 5-13.
21. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України № 1392 від 23 листопада 2011 року). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п> (дата звернення: 02.01.2022)
22. Державний стандарт початкової загальної освіти URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.01.2022)
23. Для батьків першокласників про Нову українську школу. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/NEW-SCHOOL.pdf>. (дата звернення: 02.01.2022)
24. Дрокіна А. С. Модернізація професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах інформатизації освіти. Розвиток виховної роботи усучасному вищому навчальному закладі: змістовні домінанти та тенденції: *матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* Харків: ФОП Петров В. В., 2016. С. 125-129.
25. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. 536 с.
26. Енциклопедія освіти. *Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремінь*. Київ, 2008. 1040 с.
27. Жалдак М. Проблеми інформатизації навчального процесу в середніх і вищих навчальних закладах. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2013. №3. С. 8-15.
28. Запорожцева Ю. С. Інформаційно-цифрова компетентність як складник сучасного навчально-виховного процесу. *Теорія і методика професійної освіти*. 2019. №12. С.79-82.

29. Зязюн І. А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія*. К.: ВІПОЛ. 2000.
30. Інформатика: навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 2 – 4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf> (дата звернення: 02.01.2022)
31. Ісхакова Л. В. Організація групових форм роботи на уроці. *Початкова школа*. К., 1996. №7. С. 28-37.
32. Калінін В.О. Формування інформаційно-цифрової компетентності учнів старшої школи засобами іноземної мови як ключової компетентності Нової української школи. *Молодь і ринок*. 2018. №9 (164). С. 85-90.
33. Коваленко В. В. Використання web-орієнтованих і мультимедійних технологій у формуванні соціальної компетентності молодших школярі. Київ, 2018. 286 с.
34. Коневщинська О. Е., Оврачук О. В. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи. *Зб. тез доп. всеукр. наук.-практ. семінару*. К.: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2018. 61 с.
35. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ : *Педагогічна думка*, 2008. С. 267–311.
36. Локшина О. Розвиток компетентнісного підходу в освіті Європейського Союзу. *Шлях освіти*. 2007. № 1. С. 16-21, 18
37. Лунячек В. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі. *Держава та суспільство*. 2013. № 1. С. 155-162. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2013-1/doc/4/01.pdf> (дата звернення: 02.01.2022)

38. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. *Навчальний посібник 5-е видання, доповнене і перероблене*. Київ, 2007. 656с.

URL: <https://sites.google.com/site/pedagogikasny/pedagogika/pedagogika-mojseuk-n-e-navc-posibnik> (дата звернення: 02.01.2022)

39. Морочковська Л. Індивідуальні особливості школяра: Методика проведення психолого- педагогічного консилиуму. *Шкільний світ*. 2001. № 12. с. 2.

40. Москаленко Н. В. Ключові компетентності у фізичному вихованні школярів в рамках реформи “Нова українська школа”. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15 : *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 5 К (113).С. 223-228.

41. Нагорна Н.В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції. *Виховання і культура*. 2007. №1 2. С. 266-268

42. Національний освітній глосарій : вища освіта. *Авт.-уклад. : І. Бабин, Я. Болюбаш, А. Гармаш й ін. ; за ред. Д. Табачника і В. Кременя*. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 100 с.

43. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року // схвалена Указом Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013. –

URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 15.01.2022)

44. Нова українська школа: *концептуальні засади реформування середньої школи*. Київ, 2016. **URL:**

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 02.01.2022)

45. Нова українська школа: *порадник для вчителя*. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.

46. Новосельська Н. Т. Використання LEGO-технології в освітньому просторі НУШ. *Молодий вчений*. 2020. № 10(1). С. 144-146.

47. Онопрієнко О. Концептуальні засади компетентнісного підходу в сучасній освіті. *Шлях освіти*. 2007. № 4. С. 32-37, 34
48. Пастир Ю. І. Підготовка майбутнього вчителя до соціалізації молодших школярів. *Автореф. дис. канд. пед. наук* : 13.00.04. Черкаси, 2010. 20 с.
49. Петренко С.В. Інформаційно цифрова компетентність учня у контексті формування Нової Української Школи. *Інноватика у вихованні*. 2017 (Вип.6). – С. 144-156.
50. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики*. К.: «К.І.С.», 2004. С. 15-24.
51. Постанова № 1121 від 5 жовтня 2009 року «Про затвердження Положення про групу продовженого дня загальноосвітнього навчального закладу». **URL:** <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1121-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.06.2022)
52. Пріма Р. Теоретичні засади формування цифрової компетентності майбутнього вчителя початкової школи в умовах реформування системи освіти. *Scientific Collection «InterConf»*. 2022. №114. С. 162-166.
53. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. **URL:** <http://www.golos.com.ua/article/294010> (дата звернення: 06.06.2022)
54. Рамка цифрових компетентностей для громадян України (DigComp UA for Citizens). **URL:** https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/mintsifra-opriyudnyue-ramku-tsifrovoi-kompetentnosti-dlya-gromadyan/%D0%9E%D0%A0%20%D0%A6%D0%9A.pdf (дата звернення: 01.10.2022)
55. Решетник С. М. Критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх офіцерів внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України до

службової діяльності. *Зб. наук. праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. №2 (8). С. 217-223.

56. Сидоренко В.В. Концептуальні засади Нової української школи: ціннісно-світоглядний аспект. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології. *Збірник матеріалів III-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції*. К.: Агроосвіта, 2018. С. 121-128.

57. Сисоєва С. О. Педагогічні технології: коротка характеристика сутнісних ознак. *Педагогічний процес: теорія та практика*. 2006. № 2. С. 127--131.

58. Сисоєва С. О., Кристочук Т. Є. Методологія науково-педагогічних досліджень. *Підручник*. Рівне : Волинські обереги, 2013. 360 с.

59. Скотна Н. Формування стресостійкості батьків до навчання дітей у початковій школі «НУШ» у посткарантинному періоді. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 42(2). С. 214–221.

60. Словник української мови: в 11 т. К.: Наукова думка, 1973. С. 874.

61. Снітко М. А. Компетентнісний підхід до діяльності підлітків у Інтернет-мережі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Чернігів, 2010. Вип. 84. С. 35-39.

62. Тадаєва А. В. Соціально-педагогічний супровід соціалізації молодших школярів в сучасному інформаційному просторі. 13.00.05. Харків, 2016. 258 с.

63. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з сім'єю в Україні: теорія і методика. *монографія Нове слово*. 2007.

64. Харченко С. Я., Прошкін В. В., Караман О. Л. Педагогічні технології в сучасних наукових дослідженнях: досвід та інновації. *Монографія Старобільськ*. Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017. 372 с.

65. Хомич Л. Соціалізація особистості молодшого школяра в умовах навчальної діяльності. СумДПУ імені АС Макаренка. 2012.

66. Хоружа Л. Л. Компетентнісний підхід в освіті: ретроспективний погляд на розвиток ідеї. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць*. К.: КМПУ імені БД Грінченка, 2007. №7

67. Чайка В. М., Шишак А. М. Діджиталізація початкової освіти: проблеми і перспективи. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Херсон: Херсонська академія неперервної освіти. 2021. Вип. 50. С.38-47.
68. Шищенко В. О. Підготовка майбутніх учителів до адаптації першокласників НУШ. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2021. № 8(2). С. 177-184.
69. RavenJ. Quality of Life, the Development of Competence, and Higer Education. *Higer Education*. 1984. No 13. P. 393–404.
70. Zilka G. C. The digital divide: Implications for the eSafety of children and adolescents. *International Journal of Technology Enhanced Learning*. 2019. Vol.11(1). P. 20–35.

Інтернет-ресурси:

71. Опис рамки цифрової компетентності для громадян України. https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/mintsifra-opriyudnyue-ramku-tsifrovoi-kompetentnosti-dlya-gromadyan/%D0%9E%D0%A0%20%D0%A6%D0%9A.pdf

